

Pravo djeteta na uzdržavanje

Horvat, Karlo

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:196838>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za obiteljsko pravo

Karlo Horvat

PRAVO DJETETA NA UZDRŽAVANJE

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak

Zagreb, srpanj 2024.

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
SUMMARY	3
1. UVOD	4
2. PRAVO DJETETA NA UZDRŽAVANJE – PRAVNI OKVIR.....	5
2.1. Općenito.....	5
2.2. Ustav Republike Hrvatske	5
2.3. Konvencija o pravima djeteta	10
2.4. Obiteljski zakon	11
3. UZDRŽAVANJE MALOLJETNOG DJETETA	13
3.1. Pravni aspekt uzdržavanja.....	13
3.2. Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja.....	14
3.3. Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane bake i djeda	18
3.4. Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane maćehe ili očuha	20
4. PRIVREMENO UZDRŽAVANJE DJECE	21
4.1. Pravni aspekt privremenog uzdržavanja	21
4.2. Zakon o privremenom uzdržavanju	23
5. SUDSKA PRAKSA	27
5.1. O važnosti sudske prakse	27
5.2. Prikaz odabranih sudskih odluka	27
6. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	33

Izjava o izvornosti

Ja, Karlo Horvat, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor ovog diplomskog rada te da u radu, na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja), nisu korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Karlo Horvat, v.r.

Sažetak

Ovaj rad bavi se pravom djeteta na uzdržavanje s naglaskom na maloljetno dijete. Rad u prvom dijelu prikazuje pravni okvir kojim je uređen institut uzdržavanja uz analizu promjena relevantnih propisa kroz godine. Zatim se obrađuje uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane zakonskih obveznika kao što su roditelji, baka i djed, maćeha i očuh uz detaljnu analizu pretpostavki pod kojima se pravo ostvaruje, način ostvarivanja prava, visinu iznosa prava i promijenjenih okolnosti vezanih uz ostvarivanje prava. Nakon toga, obrađuje se institut privremenog uzdržavanja koji prikazuje ulogu države koja pod određenim pretpostavkama i na određeno vrijeme pomaže u uzdržavanju maloljetnog djeteta. Posljednji dio rada bavi se sudskom praksom. Izdvojenim sudskim odlukama nastoji se prikazati na koji način sudovi u Republici Hrvatskoj tumače i primjenjuju propise kojima je uređen institut uzdržavanja, u postupcima uzdržavanja maloljetnog djeteta.

Ključne riječi: uzdržavanje, maloljetno dijete, pravo, roditelji, baka i djed, privremeno uzdržavanje, sudska praksa

Summary

This paper delves into the child's right to maintenance with an emphasis on a minor child. The initial part of the paper presents the legal framework that regulates the institution of child support along with an analysis of changes of relevant regulations over the years. Furthermore, the maintenance of a minor child by legal obligees, such as parents, grandmother, grandfather, stepmother, and stepfather, is processed through a detailed analysis of the assumptions by means of the right is realized, as well as the methods, the extent of the right and the changeable circumstances closely related to the application of rights. On top of that, the institute of temporary maintenance is processed, and it displays the role of the country which, led by certain assumptions and for a certain period of time, helps to maintain a minor child. The final part of the paper examines the concept of jurisprudence. Arbitrarily chosen court decisions are introduced in order to present how the courts in the Republic of Croatia interpret and apply the regulations in child support procedures.

Key words: maintenance, minor child, rights, parents, grandmother, grandfather, temporary maintenance, jurisprudence

1. Uvod

Prava djeteta predstavljaju jednu od važnijih kategorija unutar šireg okvira ljudskih prava, a njihovo osiguranje i zaštita ključni su zadaci suvremenih pravnih sustava. Uzdržavanje je jedan od temeljnih instituta obiteljskog prava kojim se nastoji osigurati da djeca kao najosjetljivija i najranjivija skupina društva imaju sigurne i dostojanstvene uvjete odrastanja koji im kasnije trebaju omogućiti razvoj u zdrave, sretne i samopouzdanе osobe sposobne za aktivno sudjelovanje u društvenom životu. Kroz ovaj institut djetetu se nastoji osigurati pružanje osnovnih životnih potreba poput hrane, odjeće, obuće, stanovanja, obrazovanja i zdravstvene skrbi čime se postavljaju čvrsti temelji za njegov rast i razvoj.

Ovaj rad prvenstveno obrađuje pravo maloljetnog djeteta na uzdržavanje. U prvom dijelu analizirat ću propise kojima je institut uzdržavanja reguliran. Tako će biti prikazane najvažnije odredbe domaćih i međunarodnih pravnih akata te analiza njihovih promjena kroz godine. Nakon generalnog prikaza propisa kojima se institut uređuje, ovaj rad prikazat će tko su zakonski obveznici uzdržavanja maloljetnog djeteta, pretpostavke pod kojima se pravo ostvaruje, način određivanja visine iznosa te problematiku vezanu uz određivanje iznosa u slučaju promijenjenih okolnosti. Također, rad će prikazati i utjecaj države na uzdržavanje maloljetnog djeteta kroz analizu privremenog uzdržavanja kojim, uz ispunjene zakonske pretpostavke i na određeno vrijeme, država pomaže djetetu snoseći troškove glede instituta koji se obrađuje. Zaključno, u radu će se analizirati važnost sudske prakse kako bi se stekao što bolji uvid u konkretnu primjenu i tumačenje materijalnog prava te postupanje sudova u postupcima vezanim uz uzdržavanje maloljetnog djeteta.

2. Pravo djeteta na uzdržavanje – pravni okvir

2.1. Općenito

Poštivanje, zaštita i unaprjeđenje ljudskih prava zadaci su utvrđeni Ustavom Republike Hrvatske. Prava djeteta, ujedno i njihova zaštita posebno su naglašeni, kako u zakonodavstvu, tako i u društvu. Ustav Republike Hrvatske, kao temeljni akt, garantira pravo djeteta na uzdržavanje, a to je pravo također zaštićeno međunarodnim propisima kao i domaćim zakonskim i podzakonskim aktima. Republika Hrvatska, kao potpisnica Konvencije o pravima djeteta¹, kontinuirano razvija svijest o važnosti osiguravanja i zaštite prava djeteta tako što djetetu priznaje pravo na odgovarajući životni standard koji obuhvaća njegov svekoliki fizički, duhovni, društveni, moralni i socijalni razvoj.² Brojni su međunarodni i domaći pravni izvori koji se bave osiguranjem i zaštitom prava djeteta na uzdržavanje. Među njima valja posebno izdvojiti Ustav Republike Hrvatske,³ međunarodne ugovore (kako multilateralne, tako i bilateralne), Obiteljski zakon⁴ (u daljnjem tekstu: ObZ), Zakon o obveznim odnosima⁵, Zakon o parničnom postupku⁶, Zakon o općem upravnom postupku⁷, Kazneni zakon⁸, Ovršni zakon⁹ te brojne druge provedbene propise. Od multilateralnih međunarodnih ugovora čija je potpisnica Republika Hrvatska, najvažnija je Konvencija o pravima djeteta (u daljnjem tekstu: KPD) uz također brojne bilateralne ugovore koji uređuju ovo pitanje.¹⁰

2.2. Ustav Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske, kao krovni dokument, u Glavi III. koja se referira na gospodarska, socijalna i kulturna prava u člancima 62. - 65. regulirao je zaštitu obitelji, braka, izvanbračne zajednice, materinstva, djece, mladeži, te stvaranje socijalnih, kulturnih, materijalnih, odgojnih i drugih uvjeta kojima se promiče i štiti ostvarivanje prava na

¹ Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, br. 15/1990, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97, (dalje: KPD)

² Marković, S., Uzdržavanje djeteta – ustavnopravni aspekt, Hrvatska pravna revija 8, 2008., 11, str. 1.

³ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, (dalje: URH)

⁴ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, (dalje: ObZ)

⁵ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23

⁶ Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 177/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23, (dalje: ZPP)

⁷ Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine, br. 47/09, 110/21

⁸ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24

⁹ Ovršni zakon, Narodne novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24

¹⁰ Korać, Graovac, A., Pravo djeteta na uzdržavanje, Pravo i porezi 9, 2000., 6, str. 16.

dostojanstven život.¹¹ Razmatrajući različite glave Ustava u kojima se osiguravaju i štite ljudska prava i prava iz obiteljskih odnosa, treba spomenuti određena neslaganja stručnjaka glede navedenog. Prije svega, mišljenje prof. Hrabar, koja smatra kako bi se pojedine ustavne odredbe koje se desecima godina nisu mijenjale trebale osuvremeniti u skladu s društvenim i pravnim odnosima. Naime, prof. Hrabar smatra da bi određene odredbe koje se nalaze u Glavi III. Ustava trebalo premjestiti u poglavlje o ljudskim pravima budući da mnoga prava iz obiteljskih odnosa imaju značaj ljudskih prava.¹² Osobno se slažem s prof. Hrabar smatrajući da su prava iz obiteljskih odnosa, a koja su uvrštena u Glavu III. Ustava neodvojiva od ostalih temeljnih ljudskih prava.

Osim samog Ustava, nezaobilazan izvor osiguranja i zaštite prava djeteta na uzdržavanje je i praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske razvijena kroz brojne odluke suda o pravima iz obiteljskih odnosa, poglavito o pitanju prava djeteta na uzdržavanje. Stoga, valja izdvojiti pojedine odluke kojima Ustavni sud izražava svoj stav o povredama ustavnih prava glede postupaka koji se tiču uzdržavanja djeteta.¹³

U odluci Ustavnog suda broj U-III-267/2002¹⁴, Ustavni je sud usvojio tužbu vezano uz zanimljivo postupovno pitanje u svezi s uzdržavanjem djeteta. U ovom slučaju, primjenjivao se ObZ iz 1998. godine.¹⁵ Tom je odlukom sud usvojio tužbeni zahtjev podnositeljice koja je isti temeljila na nepravilnostima u postupku razvoda braka, a vezano uz donošenje odluke o uzdržavanju maloljetne djece smatrajući kako su postojale procesne povrede u pogledu litispendencije i pravomoćno već presuđene stvari. Ustavni je sud prilikom donošenja odluke ukazao na to da ObZ ne sadrži posebne postupovne odredbe koje se tiču odlučivanja o uzdržavanju djece prilikom bračnog spora¹⁶. Također, Ustavni sud zauzeo je stajalište prema kojem se, kako na ostale, tako i na postupke u svezi s uzdržavanjem ima primijeniti pravno načelo *Ne bis in idem* koje označava zabranu suđenja dva puta u istoj pravnoj stvari, a koje je opće načelo građanskog parničnog postupka izraženo kroz institut zabrane dvostruke litispendencije i može ga se pronaći u odredbama Zakona o parničnom postupku (čl.194. st.3.)¹⁷ Osim toga, povrijeđeno je i pravilo zabrane suđenja u pravnoj stvari o kojoj je već pravomoćno

¹¹ Marković S., *op. cit.*, (bilj. 2), str. 2.

¹² Hrabar D., O potrebi izmjene obiteljskopравnih odredaba u Ustavu Republike Hrvatske, Informator, 56, 2008., 5648, str. 1.

¹³ *Ibid.*, str. 3.

¹⁴ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj U-III-267/2002, 2007., NN, br 74/07

¹⁵ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 162/98, (dalje: ObZ 98')

¹⁶ Marković S., *op. cit.* (bilj. 2), str. 6.

¹⁷ Čl. 194. st. 3., ZPP

odlučeno, što također jasno piše u Zakonu o parničnom postupku (čl.333. st.2.).¹⁸ Ustavni sud istaknuo je kako se radi o apsolutnoj povredi odredaba parničnog postupka. Također, sud je uvidom u presude koje su osporene utvrdio kako u konkretnom slučaju pravno postoje dvije pravomoćne presude o uzdržavanju dvoje maloljetne djece stranaka. Naime, protiv podnositeljice ustavne tužbe, Općinskom je sudu u Kutini podnesena tužba radi razvoda braka u kojoj tužitelj nije postavio zahtjev za odlučivanjem o uzdržavanju maloljetne djece, podnositeljica ustavne tužbe također takav zahtjev nije postavila, niti je sam Općinski sud u Kutini zaključio da su se izmijenile okolnosti koje opravdavaju donošenje nove odluke o uzdržavanju maloljetne djece. Sud je donio odluku na temelju službene dužnosti smatrajući da o uzdržavanju djece do tad nije donesena nikakva odluka što je bila pogrešna pretpostavka temeljem koje je sud postupio i donio odluku. Međutim, podnositeljica ustavne tužbe, u svezi s uzdržavanjem djece, ranije je podnijela tužbu Općinskom sudu u Ivanić Gradu po kojem je donesena pravomoćna odluka o uzdržavanju djece. Iz toga je razvidno da između presuda Općinskog suda u Kutini i Općinskog suda u Ivanić gradu jasno postoji identitet zasnovan na činjenicama, a Općinski sud u Kutini zbog pogrešne pretpostavke donio je odluku o uzdržavanju djece koja je protivna pravilima parničnog postupka koja se odnose na zabranu dvostruke litispendencije i zabranu suđenja u pravnoj stvari o kojoj je već pravomoćno odlučeno.¹⁹ Ustavni je sud stoga usvojio ustavnu tužbu podnositeljice zaključivši kako joj je povrijeđeno ustavom zajamčeno pravo na pravično suđenje iz članka 29.st.1. Ustava Republike Hrvatske.²⁰

Odlukom broj U-III-2671/2003²¹ Ustavni sud odbio je ustavnu tužbu podnositelja kojom je podnositelj isticao da su mu povrijeđena ustavom zajamčena prava iz članaka 14.st.2., 29.st.1. i 48.st.1. te pravo zajamčeno člankom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ustavni je sud tom odlukom ocijenio kako podnositelju zahtjeva navedena prava nisu povrijeđena. Do podnošenja ustavne tužbe došlo je zbog parničnog postupka u kojem je podnositelj tužbom od prvostupanjskog suda zahtijevao utvrđenje prestanka obveze uzdržavanja djece nakon njihove punoljetnosti te povrat iznosa uzdržavanja koji je primljen nakon punoljetnosti. Prvostupanjski je sud donio odluku kojom s danom podnošenja tužbe utvrđuje prestanak tužiteljeve obveze uzdržavanja punoljetne djece, ali je istovremeno i odbio zahtjev za povratom iznosa uzdržavanja primljenog nakon punoljetnosti. Prema obrazloženju

¹⁸ Čl. 333., st. 2., ZPP

¹⁹ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj, U-III-267/2002

²⁰ Čl. 29., st. 1. URH

²¹ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj, U-III-1019/2006

prvostupanjskog suda, temeljenog na odredbi članka 210. ObZ-a iz 2003. godine roditelj je dužan uzdržavati punoljetnu djecu sve dok se ona redovito školuju ili godinu dana nakon punoljetnosti ukoliko nisu u mogućnosti zaposliti se. Obzirom da nisu postojale pretpostavke za nastavak uzdržavanja nakon punoljetnosti, prvostupanjski je sud donio odluku o prestanku obveze uzdržavanja s danom podnošenja tužbe istom. Glede drugog zahtjeva koji se odnosi na povrat iznosa primljenih nakon punoljetnosti, prvostupanjski je sud utvrdio da se radi o zahtjevu koji predstavlja zahtjev na temelju stjecanja bez osnove s obzirom na osnovu koja je naknadno otpala. Budući da tuženi, nakon dana podnošenja tužbenog zahtjeva nisu primali daljnje iznose uzdržavanja, sud je odbio zahtjev tužitelja za isplatu. Protiv prvostupanjske presude podnositelj je drugostupanjskom sudu izjavio žalbu isključivo u dijelu koji se odnosi na tužbeni zahtjev kojim traži povrat više primljenog uzdržavanja i u pogledu troškova postupka. Ustavni je sud odbio tužbeni zahtjev podnositelja budući da je utvrdio da podnositelju nije povrijeđeno niti jedno pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda na kojima je zasnivao svoju ustavnu tužbu.²²

Odlukom broj U-III-1425/2004²³ Ustavni je sud usvojio ustavnu tužbu podnositeljice, ukinuo presudu Županijskog suda u Sisku i vratio predmet na ponovni postupak. Naime, podnositeljica ustavne tužbe smatrala je da joj je drugostupanjskom presudom navedenog suda povrijeđeno ustavom zajamčeno pravo na jednakost pred zakonom iz članka 14. stavka 2. Ustava Republike Hrvatske. Podnositeljica svoju tužbu temelji na pogrešnoj primjeni mjerodavnog materijalnog prava od strane drugostupanjskog suda. U prvostupanjskom postupku utvrđeno je da je brak između podnositeljice i tuženog (oca njezine maloljetne kćeri) razveden te da je njihova kći povjerena na odgoj i čuvanje podnositeljici. Također, istom presudom, prvostupanjski je sud obvezao tuženika na obvezu uzdržavanja maloljetne kćeri. Isto tako, u prvostupanjskom je postupku utvrđeno da podnositeljica zahtijeva naknadu za uzdržavanje maloljetne kćeri i za vrijeme trajanja braka zbog toga što je njihova bračna zajednica bila poremećena od samoga početka te tuženik uopće nije pridonosio uzdržavanju kćeri od njezina rođenja. Prvostupanjski sud iz izvedenih je dokaza zaključio kako je zahtjev podnositeljice osnovan te usvojio tužbeni zahtjev za isplatom iznosa od 13.300,00 kuna. Tuženik se žalio drugostupanjskom sudu koji je preinačio prvostupanjsku presudu jer je ocijenio da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo. Svoje stajalište drugostupanjski sud temeljio je na odredbi članka 248. tadašnjeg ObZ-a (na snazi je bio ObZ

²² *Ibid.*

²³ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj, U-III-1425/2004

iz 2003. godine) prema kojoj fizička ili pravna osoba koja je snosila troškove uzdržavanja neke osobe može tužbom tražiti naknadu troškova od onoga koji je po zakonu bio dužan davati uzdržavanje, ako su učinjeni troškovi bili opravdani. U konkretnom slučaju, drugostupanjski je sud ocijenio da je podnositeljica i sama bila obveznik uzdržavanja za maloljetno dijete te nije učinila izdatak za drugoga pa samim time tužbom neosnovano traži isplatu po verzijском zahtjevu od tuženika.²⁴ Valja primijetiti razliku između ObZ-a 1998. i ObZ-a koji je na snazi od 2023. godine u kojem zakonodavac u članku 287. stavku 1. određuje da naknadu gore opisanih troškova može tražiti fizička ili pravna osoba koja nije bila dužna uzdržavati, a snosila je troškove uzdržavanja.²⁵ Dakle, ObZ koji je na snazi od 2023. godine, preciznije određuje ovlaštenika na zahtjev. Međutim, iz prakse vidljive baš u ovom predmetu, jasno je da je sud u konačnici zauzeo nešto drugačije stajalište. Ustavni sud u svom je obrazloženju pošao od odredbe iz članka 63. stavka 1. Ustava temeljem koje su roditelji dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te odredbe iz članka 213. tadašnjeg ObZ-a temeljem koje su roditelji dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete te ocijenio kako je ustavno neprihvatljivo da se tuženik, otac djeteta, isključi iz obveze snošenja dijela troškova uzdržavanja zajedničkog maloljetnog djeteta za vrijeme u kojem je podnositeljica, majka djeteta, isključivo sama uzdržavala dijete. Ustavni sud ocijenio je da je drugostupanjski sud imao pogrešno stajalište kada je odlučio da pravo na verzijски zahtjev za naknadu troškova uzdržavanja ima samo ona osoba koja uopće ni djelomično nije dužna uzdržavati neku osobu. Takvo stajalište Ustavni sud izvodi iz zakonske dužnosti roditelja da se zajedno brinu o odgoju i uzdržavanju djece pa na temelju toga svaki roditelj koji je sam uzdržavao dijete uvijek ima pravo tražiti naknadu dijela učinjenih troškova od drugog roditelja. Praksu Ustavnog suda izraženu kroz ovaj predmet dodatno pojačava činjenica da je isto stajalište zauzeo i Vrhovni sud Republike Hrvatske u presudi, broj Gzz-65/1999-2 od 9. veljače 2000. godine. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud odlučio je da je podnositeljici povrijeđeno ustavom zajamčeno pravo iz članka 14. stavka 2. Ustava tako što je pogrešno protumačeno i primijenjeno materijalno pravo, što je u konačnici dovelo i do povrede prava podnositeljice na jednakost pred zakonom.²⁶

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Čl. 287., st. 1., ObZ

²⁶ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj, U-III-1425/2004

2.3. Konvencija o pravima djeteta

KPD²⁷ pravni je akt koji se smatra jednim od temeljnih dokumenata kojim se štite prava djeteta na razini cijelog svijeta budući da se radi o multilateralnom međunarodnom dokumentu koji je, od donošenja, potpisalo 196 država. Među tih 196 država je i Republika Hrvatska koja je stranka Konvencije od dana osamostaljenja, 8. listopada 1991. godine.²⁸ Sukladno članku 134. Ustava Republike Hrvatske koji govori da su međunarodni ugovori koji su sklopljeni, potvrđeni i u skladu s ustavom objavljeni, a koji su na snazi (što je slučaj s Konvencijom), ovaj dokument predstavlja unutarnji dio pravnog poretka Republike Hrvatske i po pravnoj snazi je iznad zakona.²⁹

KPD svakom djetetu jamči pravo na zdravstvenu skrb, obrazovanje, prehranu, smještaj, igru, uvažavanje, poštovanje, zaštitu od nasilja, diskriminacije i mnoga druga prava³⁰. Ukratko, svakom se djetetu obećava pravo na životni standard prikladan njegovom fizičkom, mentalnom i društvenom razvoju. U skladu s Konvencijom, roditeljska skrb koja uključuje i obvezu roditelja na uzdržavanje djeteta, predstavlja pravni standard koji je ugrađen u zakonodavstvo Republike Hrvatske. Kao što je gore napisano, Konvencija je pravni akt koji je dio pravnog poretka Republike Hrvatske i kao takav obvezuje stranke da ga se pridržavaju. Uz to, uključuje i pravo nadzora nad primjenom u državama koje su ju potpisale i ratificirale.³¹ Radi se o dokumentu koji na univerzalan način osigurava i štiti prava djece u svim mogućim situacijama. Ono što je važno jest to da Konvencija, bez obzira na to koliko sredstava Vlada neke države potpisnice ima, bezuvjetno zahtijeva da poduzme mjere i aktivnosti primjerene zaštiti prava djeteta.

Sukladno svemu tome, četiri su osnovna načela na kojima se temelje sva prava djeteta zajamčena Konvencijom. Radi se o sljedećim načelima: načelo nediskriminacije prema kojem djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju po bilo kojoj diskriminatornoj osnovi, načelo dobrobiti djeteta pri donošenju bilo kakvih odluka koje utječu na dijete, kako od strane vlasti, tako i od strane obitelji, zatim pravo djeteta na život i razvoj u svim vidovima života³² te potreba da se djeci omogući aktivno sudjelovanje u rješavanju pitanja koja utječu na njihov život uključujući osiguravanje slobode na izražavanje vlastitog mišljenja.³³ Osim toga, Konvencija jasno vodi

²⁷ KPD

²⁸ <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>

²⁹ Čl. 134., URH

³⁰ Čl. 2., KPD

³¹ Marković S., *loc. cit.*, (bilj. 2)

³² https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf str. 1.

³³ https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf str. 2.

brigu i o ulozi roditelja po pitanju skrbi o djetetu. U trenutku pisanja ovog rada svijest o zajedničkoj roditeljskoj skrbi djece među roditeljima još uvijek nije dovoljno razvijena te postoji niz postupaka koji potvrđuju kako roditelji nisu svjesni da prestankom njihove bračne ili izvanbračne zajednice, odnosno, zajedničkog života, potreba za skrbi i uzdržavanjem djeteta u potrebi ne prestaje.

2.4. Obiteljski zakon

ObZ najvažniji je zakonski propis kojim se uređuju pitanja iz obiteljskih odnosa, poglavito odnosa između roditelja i djece, a samim time i pitanje prava djeteta na uzdržavanje kojim se ovaj rad bavi. Zakon se kroz godine od samostalnosti Republike Hrvatske pa na ovamo mijenjao pokušavajući uskladiti i unaprijediti odredbe sukladno razvitku društvene zajednice, pravne struke i promjeni obiteljskih odnosa. Sukladno tome, izdvojiti će nekoliko zanimljivih promjena kroz godine razvoja obiteljskog prava, poglavito vezanog uz institut uzdržavanja.

Prvi ObZ od samostalnosti Republike Hrvatske donesen je 1998. godine.³⁴ Bavio se cjelokupnim uređenjem obiteljskih odnosa. Iako je kratko bio na snazi, postoje određene promjene u odnosu na raniji propis Zakon o braku i porodičnim odnosima³⁵ (u daljnjem tekstu: ZBPO) vezane uz pravo djeteta na uzdržavanje. U prvom članku ObZ-a iz 1998. godine koji u uvodnim odredbama govori o osnovnim institutima, institut zakonskog uzdržavanja izostavljen je³⁶ u odnosu na isti u ZBPO iz 1978. godine.³⁷ Zakonsko uzdržavanje vraćeno je među temeljne institute tek Obiteljskim zakonom iz 2015.godine, također u prvom članku.³⁸ Uzdržavanje djeteta svoje mjesto također nalazi među temeljnim institutima u prvom članku noveliranog ObZ-a iz 2023. godine koji je trenutno na snazi.³⁹

Nadalje, važne promjene kroz godine u kojima su se mijenjali i donosili obiteljski zakoni u Republici Hrvatskoj vezane uz institut uzdržavanja dogodile su se u ObZ-u donesenom 2003. godine kojim se nastojao riješiti problem redoslijeda obveznika uzdržavanja pozvanih na ispunjavanje navedene dužnosti. Naime, tadašnjim ObZ-om bilo je izričito određeno da dijete pravo na uzdržavanje od bake ili djeda, uz ispunjenje svih zakonskih pretpostavki, ostvaruje

³⁴ ObZ 98'

³⁵ Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998 (dalje: ZBPO)

³⁶ Čl.1., ObZ 98

³⁷ Čl. 1., ZBPO

³⁸ Čl.1., ObZ

³⁹ Čl.1., ObZ

prije nego pravo na uzdržavanje od maćehe ili očuha.⁴⁰ Razmatrajući perspektivu srodnika, ova odredba čini se ispravnom i logičnom. Osim toga, vrlo važna odredba bila je da će ministar nadležan za poslove pravosuđa svake godine objavljivati podatke o prosječnim potrebama djeteta u odnosu na životne troškove, što je bila iznimno korisna vodilja sudovima u određivanju iznosa uzdržavanja.⁴¹ Svakako valja napomenuti kako sudovi imaju mogućnost dosuditi i veći iznos ukoliko nađu da je to opravdano obzirom na konkretan slučaj. Isti princip normiranja za navedenu odredbu nalazim i u izmjenama i dopunama ObZ-a iz 2007. godine u čl.232.st.4. uz izmjenu koja se odnosi na to da će taj posao raditi ministar nadležan za poslove socijalne skrbi.⁴² Isto vrijedi i u ObZ-u koji je na snazi od kraja 2023. godine.⁴³ Jasno je da je cilj takvih izmjena bio ubrzati sudske procese u kojima se odlučuje o uzdržavanju te na neki način izjednačiti iznose uzdržavanja u slučajevima koji su slični.

Poboljšanja su se novelom ObZ-a 2007. dogodila i na području uzdržavanja punoljetnog djeteta koji ima status studenta. Tako je u čl.210.st.1 i st.2. određeno da su roditelji dužni uzdržavati punoljetno dijete koje je na redovitom školovanju u srednjoj školi ili koje redovito pohađa sveučilišni ili stručni studij te ispunjava svoje obveze uredno i redovno. Ista obveza obuhvaća roditelje kada punoljetno dijete završi obrazovanje, a nije u mogućnosti zaposliti se u trajanju od godine dana nakon prestanka obrazovanja.⁴⁴ Situacija s uzdržavanjem punoljetnog djeteta koje se nakon svoje punoljetnosti nastavlja školovati na jednak je način normirana i aktualnim ObZ-om u čl.290. s dodatkom da obveza uzdržavanja traje najdulje do navršene dvadeset i šeste godine života djeteta.⁴⁵

Osim navedenih promjena, smatram važnim istaknuti i izmjenu vezanu uz privremeno uzdržavanje. Tako su u ObZ izmjenama i dopunama zakona 2007. godine unesene odredbe kojima se nastoji ubrzati sudski postupak i odredbe koje se odnose na privremene mjere za uzdržavanje maloljetnog djeteta ili djeteta o kojem roditelji i dalje brinu nakon punoljetnosti.⁴⁶ Najveći napredak po tom pitanju dogodio se izmjenom članka 352. ObZ-a koji novelom iz 2007. govori da u slučaju u kojem roditelj koji je, na osnovi pravomoćne sudske odluke, nagodbe sklopljene pred sudom ili centrom za socijalnu skrb, ili privremene mjere radi

⁴⁰ Majstorović, I., O promjenama obiteljskog zakona, Revija za socijalnu politiku, Vol. 10, No. 3, 2003., str. 393. – 396.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 116/2003, (dalje: ObZ 03')

⁴³ Čl. 314. st.1., ObZ

⁴⁴ Čl. 10., ObZ 03'

⁴⁵ Čl. 290., ObZ

⁴⁶ Marković, S., *op. cit.* (bilj. 2), str. 3.

uzdržavanja, dužan doprinositi za uzdržavanje djeteta, ne ispunjava svoju obvezu dulje od šest mjeseci neprekidno ili nije platio za šest mjeseci s prekidima u ukupnom razdoblju od sedam mjeseci, centar za socijalnu skrb po službenoj dužnosti ili na prijedlog drugog roditelja dužan je donijeti odluku o privremenom uzdržavanju i sukladno njoj isplaćivati uzdržavanje sve dok roditelj koji je obveznik uzdržavanja ne počne ponovno izvršavati svoju obvezu, a najdulje tri godine. Također, ono što je važno jest to da se privremeno uzdržavanje priznaje s danom podnošenja zahtjeva ili pokretanja postupka po službenoj dužnosti, a žalba protiv takve odluke ne odgađa njezinu ovrhu.⁴⁷ Iz ove izmjene može se zaključiti kako je Hrvatski zavod za socijalni rad (u daljnjem tekstu: HZSR) počeo dobivati sve aktivniju ulogu što je i u skladu s djelatnošću kojom se bavi. Danas je institut privremenog uzdržavanja uređen Zakonom o privremenom uzdržavanju koji je na snazi od 2014. godine.⁴⁸

3. Uzdržavanje maloljetnog djeteta

3.1. Pravni aspekt uzdržavanja

Kao što je već spomenuto, Ustav u čl. 63. st. 1. određuje roditeljsku dužnost odgajanja, uzdržavanja i školovanja djece te ističe njihovo pravo i slobodu na samostalno odlučivanje o odgoju djece.⁴⁹ Međutim, sama ustavna odredba nije dovoljan jamac da će djetetu biti osigurano pravo na životni standard sukladno njegovim potrebama. Da bi to bilo ostvarivo, potrebno je zakonskim propisima, ponajprije onima koji uređuju obiteljskopravne odnose, propisati pretpostavke i način na koji se pravo uzdržavanja ostvaruje. Tako ObZ u čl. 281. propisuje da je uzdržavanje kako pravo, tako i dužnost roditelja i djece što implicira da je ono učinak pojedinih obiteljskopравnih odnosa.⁵⁰

Razmatrajući ustavne i zakonske odredbe, može se zaključiti da se institut uzdržavanja zasniva na sljedećim načelima: načelo obiteljske solidarnosti, načelo osobite zaštite prava djeteta da ostvari uzdržavanje, načelo određivanja visine iznosa uzdržavanja sukladno potrebama onoga koji prima uzdržavanje i mogućnostima onoga koji daje te načelo pravednosti. Obiteljska solidarnost temeljno je načelo na kojem se zasniva institut uzdržavanja.⁵¹ Naime, roditelji, kao najbliži krvni srodnici djeteta, izvršavajući sadržaj roditeljske skrbi pomažu

⁴⁷ Čl. 55., ObZ 03'

⁴⁸ Zakon o privremenom uzdržavanju, Narodne novine, br. 92/14 (dalje: ZPU)

⁴⁹ Čl. 63. st. 1., URH

⁵⁰ Čl. 281., ObZ

⁵¹ Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., Obiteljsko pravo, Narodne novine, 2021., str. 441.

maloljetnom djetetu tako što mu osiguravaju stanovanje, hranu, odjeću, liječenje, brinu o njegovu odgoju i obrazovanju, uzdržavaju ga i napose pripremaju za samostalan život.⁵² Ta je odgovornost roditelja vremenski ograničena s obzirom na dob djeteta, njegovo zdravstveno stanje, obrazovanje, način života i sl. Kada je riječ o roditeljskoj skrbi, zanimljivo je istaknuti činjenicu kako je Obiteljski zakon 2015. godine ispustio uzdržavanje iz sadržaja roditeljske skrbi u odnosu na isti iz 2003. godine.⁵³ Smatram da bi ga se idućim izmjenama i dopunama ili donošenjem novog zakona trebalo vratiti u sadržaj roditeljske skrbi budući da tamo definitivno pripada.

Kada je riječ o u uzdržavanju maloljetnog djeteta, zakonom su određeni obveznici sukladno odnosu u kojem se nalaze prema djetetu. Vrsta uzdržavanja ovisi o tome koje su osobe dužne uzdržavati pa se pretpostavke, opseg, vrijeme na koje se određuje i u kojem se može tražiti, određuju prema tome.⁵⁴ U ovom poglavlju analizirat ću uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja, bake i djeda te tazbinskih srodnika (maćehe i očuha).

3.2. Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja

Jedno od temeljnih prava djeteta zajamčenih KPD-om je pravo na životni standard primjeren djetetovom fizičkom, duhovnom, duševnom, društvenom i ćudorednom razvoju, a roditelji su prvi pozvani na odgovornost osiguranja navedenih uvjeta, sukladno svojim mogućnostima.⁵⁵ Omogućavanjem životnog standarda određenog KPD-om, djetetu će se omogućiti ostvarenje osnovnih životnih potreba te materijalna i druga sigurnost potrebna za rast i razvoj.

Roditelji imaju zajedničku odgovornost da skrbe o djetetu i njegovim pravima, a dužnost uzdržavanja tereti oba roditelja, neovisno o tome živi li dijete s njima ili ne.⁵⁶ Također, roditelji su uvijek dužni uzdržavati maloljetno dijete, bez obzira na to jesu li zaposleni ili ne, a te obveze mogu biti oslobođeni jedino ako su radno nesposobni.⁵⁷ U slučaju lišenja roditeljske skrbi, roditelji se ne oslobađaju obveze uzdržavanja budući da su, ukoliko su sposobni i dalje dužni uzdržavati dijete te mu na taj način priuštiti dostojan život.⁵⁸ Sukladno čl. 11. st. 2. ObZ-a

⁵² Čl. 92., ObZ

⁵³ Čl. 98. st. 2., ObZ 03

⁵⁴ Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.* (bilj. 51), str. 448.

⁵⁵ Čl. 27. st. 1 i st. 2., KPD

⁵⁶ Čl. 93. i čl. 94., ObZ

⁵⁷ Čl. 288. st. 1., ObZ

⁵⁸ Čl. 175. st. 2., ObZ

prema kojem izvanbračna zajednica stvara iste učinke kao i bračna, nema razlike glede uzdržavanja maloljetnog djeteta.⁵⁹ Smatram ovu odredbu iznimno kvalitetnom budući da se djeca izvanbračnih roditelja ni u kojem slučaju ne bi smjela stavljati u nepovoljniji položaj od djece roditelja u bračnoj zajednici.

Ima li dijete vlastite prihode, prema čl. 291. st. 1. ObZ-a dužno je pridonositi svom uzdržavanju.⁶⁰ Prihode dijete može ostvarivati na različite načine. Primjerice, moguće je ostvariti prihode od rada. Osim toga, moguće je ostvarivati prihode od imovine koja je stečena darovanjem, nasljedstvom ili drugom dopuštenom pravnom osnovom. Roditelji djeteta nisu apsolutno slobodni koristiti te prihode. Da bi ih koristili u svrhu uzdržavanja otuđenjem, opterećenjem ili korištenjem novčane glavnice, dužni su ishoditi odobrenje nadležnog Centra za socijalnu skrb koji će onda sukladno okolnostima svakog pojedinog slučaja donijeti odluku istovremeno pazeći na interes i dobrobit djeteta.

Ako je dijete navršilo petnaest godina i određene prihode stječe radom, situacija je nešto drugačija. Raditi može honorarno ili u stalnom radnom odnosu uz navršenih petnaest godina i pristanak zakonskog zastupnika, u ovom slučaju, roditelja. Moguće je da dijete od rada (uspješni sportaši primjerice) ostvaruje velike prihode koji bi bili dovoljni za uzdržavanje pa nije sasvim pravedno da na sve to traži roditelje da ga u potpunosti uzdržavaju. Iako to nije prečest slučaj, u takvim situacijama apsolutno je opravdano da dijete sudjeluje u svom uzdržavanju.⁶¹ Bez obzira na mogućnost rada, ostvarivanja prihoda i olakšavanja uzdržavanja roditeljima, smatram da je za maloljetno dijete bolje da se fokusira na obrazovanje i na taj način stekne uvjete za kasnije samostalno uzdržavanje i zadovoljavanje životnih potreba.

Kada je riječ o ostvarivanju prava na uzdržavanje, u okolnostima u kojima roditelji djeteta trajno ne žive u obiteljskoj zajednici, važno je napomenuti da roditelji koji imaju zajedničko maloljetno dijete, prema odredbi ObZ-a, sastavljaju plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi čiji sadržaj čini i odluka o uzdržavanju (visina uzdržavanja, kome se plaća, kada se plaća). Tek ako nema plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili se roditelji oko njegova sadržaja nisu uspjeli sporazumjeti, odluku o uzdržavanju donosi sud pazeći pri tome najviše na interes i dobrobit djeteta.⁶² Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja može se, također, urediti sudskom nagodbom i nagodbom sklopljenom pred HZSR iako se, u većini slučajeva, određuje

⁵⁹ Čl. 11. st. 2., ObZ

⁶⁰ Čl. 291. st. 1., ObZ

⁶¹ Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.*, (bilj. 51), str. 451.

⁶² Čl. 106., ObZ

u sudskom postupku.⁶³ U postupcima kojima se određuje uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja koji ne živi s djetetom, sud je, sukladno uputama zakonodavca, dužan uzeti u obzir određene okolnosti kako na strani roditelja koji je obveznik uzdržavanja, tako i na strani djeteta kao ovlaštenika. Prije svega potrebe djeteta i materijalne mogućnosti roditelja. Dakako, moguća je i situacija da nijedan od roditelja ne živi s djetetom. U tom slučaju, oba roditelja dužna su snositi troškove uzdržavanja.⁶⁴

Da sudovi ne bi imali puno poteškoća glede određivanja visine iznosa uzdržavanja s obzirom na potrebe djeteta, kao i da bi se ti iznosi koliko – toliko izjednačili (iako ih je u praksi nemoguće u potpunosti izjednačiti jer sud svakom slučaju pristupa pojedinačno), u čl. 314. st. 4. ObZ-a propisano je da će ministar nadležan za poslove socijalne skrbi svake godine do prvog travnja odrediti minimalne novčane iznose koji predstavljaju ukupne materijalne potrebe mjesečnog uzdržavanja maloljetnog djeteta u Republici Hrvatskoj, a koje je obvezan platiti roditelj koji ne stanuje s djetetom.⁶⁵ *Minimalni iznos određuje se u postotku od prosječne mjesečne isplaćene neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske za proteklu godinu i to: za dijete do 6 godina, 17% mjesečne plaće, za dijete od 7 do 12 godina, 20% mjesečne plaće i za dijete od 13 do 18 godina, 22% mjesečne plaće.*⁶⁶ Također, ministar nadležan za poslove socijalne skrbi jednom godišnje, do istog datuma, odredit će i tablice o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta u skladu s djetetovom dobi, prihodima roditelja obveznika uzdržavanja prema platnim razredima i prosječnim troškovima života u Republici Hrvatskoj.⁶⁷ Sukladno odluci ministra, u tekućoj godini radi se o sljedećim iznosima: za dijete do 6 godina, 17% prosječne neto plaće u iznosu od 195,16 eura, za dijete od 7 do 12 godina, 20% prosječne neto plaće u iznosu od 229,6 eura te za dijete od 13 do 18 godina, 22% prosječne neto plaće u iznosu od 252,56 eura.⁶⁸ Sudovi nisu apsolutno vezani ovim minimalnim iznosima. Kao što je već rečeno, svakom slučaju pristupaju zasebno pa je moguće da, sukladno okolnostima, odrede i viši iznos od propisanog, osobito u situaciji u kojoj roditelj ima povećane mogućnosti pa se primjenjuje pravilo koje kaže da dijete treba slijediti standard svog roditelja.⁶⁹ U pravilu se ne može odrediti niži iznos, osim u dva iznimna slučaja: kad roditelj ima više djece

⁶³ Hrabar, Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.*, (bilj. 51), str. 477.

⁶⁴ *Ibid.*, str. 480.

⁶⁵ Čl. 314. st. 1., ObZ

⁶⁶ Čl. 314. st. 2., ObZ

⁶⁷ Čl. 314. st. 4., ObZ

⁶⁸ Odluka o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta, Narodne novine, br. 49/2024

⁶⁹ Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.* (bilj. 51), str. 481.

i kad dijete ima vlastite prihode.⁷⁰ Razmatrajući propisane iznose, smatram da nisu previsoki s obzirom da u takvim obiteljskim situacijama dijete najviše pati i potrebno je omogućiti mu materijalnu sigurnost na najbolji mogući način. Kada je riječ o iznosu uzdržavanja, vrlo je važno spomenuti klauzulu *rebus sic stantibus*. Naime, može se dogoditi da se tijekom izvršavanja obveze uzdržavanja promijene okolnosti bilo na strani vjerovnika bilo na strani dužnika. Primjerice, vjerovniku se mogu povećati ili smanjiti prihodi, a dužniku povećati ili smanjiti potrebe (bolja ili lošija primanja, zdravstveno stanje i sl). U tom slučaju, svaka stranka od suda može tražiti promjenu visine iznosa ili načina uzdržavanja.⁷¹ Ako se radi o promjeni načina uzdržavanja, sud ponovno uzima u obzir okolnosti svakog pojedinog slučaja pa može odrediti da se obveza uzdržavanja dalje izvršava u novčanom ili nenovčanom obliku.⁷² Ovakva stajališta zakonodavca imaju smisla budući da je nemoguće predvidjeti sve životne okolnosti koje se tiču zdravstvenog, materijalnog i drugog stanja obveznika i ovlaštenika uzdržavanja.

Osim klauzule vezane za promijenjene okolnosti, kad govorimo o uzdržavanju maloljetnog djeteta, vrlo je važno znati u kojem trenutku počinje teći obveza na isplatu određenog iznosa uzdržavanja. Sudska praksa uspostavila je pravilo da obveza počinje teći onoga dana kada je počela teći parnica, odnosno, onoga dana kada je postavljen zahtjev za uzdržavanje, a zakonodavac je to pravilo izrijekom i propisao.⁷³ Dakle, za vrijeme trajanja bračnog spora u kojem se određuje uzdržavanje za maloljetno dijete nad kojim se ostvaruje roditeljska skrb, za početni dan obveze uzdržavanja, uzima se dan početka bračnog spora. Međutim, moguće je da obiteljska zajednica prestane postojati i prije pokretanja bračnog spora pa je u skladu sa zaštitom interesa i dobrobiti maloljetnog djeteta, u takvim slučajevima, početni dan ostvarivanja prava djeteta na uzdržavanje, dan prestanka obiteljske zajednice.⁷⁴

Važna odredba vezana uz uzdržavanje nalazi se u čl. 287. ObZ-a. Odnosi se na naknadu za uskraćeno uzdržavanje i propisuje da fizička ili pravna osoba koja nije bila dužna snositi uzdržavanje, a snosila je troškove uzdržavanja neke osobe, može tužbom tražiti naknadu od osobe koja je zakonom bila obvezna uzdržavati, pod uvjetom da su troškovi bili opravdani.⁷⁵ Članak 289. ObZ-a propisuje da je roditelj, koji ne živi s maloljetnim djetetom i nije izvršavao svoju obvezu uzdržavanja, dužan isplatiti naknadu za uskraćeno uzdržavanje od nastanka prava

⁷⁰ *Ibid.*, str. 480.

⁷¹ *Ibid.*, str. 482.

⁷² *Ibid.*, str. 483.

⁷³ Presuda Županijskog suda u Zagrebu iz 2021., poslovni broj, Gž Ob – 397/2021-2

⁷⁴ Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.* (bilj. 51), str. 447.

⁷⁵ Čl. 287. st. 1., ObZ

pa sve do podnošenja tužbe. Tražbina djeteta u tom slučaju zastarijeva u roku od pet godina od dana kada je nastala obveza.⁷⁶ U postupcima kojima se odlučuje o uzdržavanju djeteta, za sudove je važno postupati po načelu socijalnosti. Prema načelu socijalnosti, sud je tijekom provođenja postupka dužan paziti na zaštitu prava i interesa djece te onih koji nisu u stanju sami brinuti o svojim pravima i interesima.⁷⁷

Istražujući uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja, posegnuo sam za sudskom praksom tražeći odluke u kojima se može vidjeti kakav je stav sudova glede roditeljske obveze na uzdržavanje. Obzirom da je sudska praksa razvijena brojnim odlukama, valja izdvojiti odluku kojom sud daje značajan doprinos odredbi ObZ-a koja propisuje da su radno sposobni roditelji uvijek dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete, da se te obveze ne mogu odreći niti osloboditi, dok god traju zakonske pretpostavke za uzdržavanje.⁷⁸

Presudom označenom poslovnim brojem Gž Ob-1291/17 Županijski sud u Zagrebu odbio je, kao neosnovanu, žalbu tužitelja na prvostupanjsku odluku kojom je odlučeno da je tužbeni zahtjev tužitelja za prestanak obveze uzdržavanja tuženika neosnovan. Naime, tužitelj je tužbenim zahtjevom od prvostupanjskog suda tražio prestanak obveze uzdržavanja zbog činjenice da je sedam mjeseci proveo u zatvoru te da mu se materijalno stanje promijenilo toliko da više ne može snositi troškove uzdržavanja. Međutim, prvostupanjski je sud utvrdio da je tužitelj i za vrijeme boravka u zatvoru ostvarivao mjesečne prihode te da se sukladno čl. 288. st.1. ObZ-a roditelj koji je radno sposoban ne može osloboditi obveze uzdržavanja. Županijski sud u Zagrebu ocijenio je da je prvostupanjski sud pravilno primijenio odredbe materijalnog prava te ispravno zaključio kako je tužiteljev zahtjev neosnovan.⁷⁹

Pohvaljujem ovako donesenu odluku od strane suda budući da nedvosmisleno izražava stav kojim se, prije svega, misli na dobrobit i interes djeteta koji u svim postupcima u kojima je dijete stranka treba biti prioritet želimo li našoj djeci osigurati miran i dostojanstven život.

3.3. Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane bake i djeda

Prema čl. 288. st. 2. ObZ-a, ukoliko roditelj ne uzdržava svoje maloljetno dijete, supsidijarno su ga dužni uzdržavati baka i djed po tom roditelju.⁸⁰ Iz navedene zakonske odredbe jasno je da je obveza bake i djeda na uzdržavanje istovremena. Potpuno je nevažno

⁷⁶ Čl. 289. st. 1. i st. 3., ObZ

⁷⁷ Čl. 348. st. 1., ObZ

⁷⁸ Čl. 288. st. 1., ObZ

⁷⁹ Rešetar, B., Komentar Obiteljskog zakona: Knjiga I., Zagreb, 2022., (dalje: Komentar), str. 1008.

⁸⁰ Čl. 288. st. 2., ObZ

postoji li razlog zbog kojeg roditelj ne uzdržava maloljetno dijete i kakve je isti, ukoliko ga ima, prirode. Ovu odredbu ObZ-a smatram vrlo praktičnom i korisnom za život i razvoj maloljetnog djeteta budući da su djed i baka djetetovi srodnici u uspravnoj liniji odmah nakon roditelja pa je logično da obveza roditelja koji svoju dužnost uzdržavanja ne ispunjava prelazi na baku i djeda po tom roditelju jer životni standard djeteta ne smije biti ugrožen radi eventualne nemarnosti jednog ili oba roditelja.

Do prelaska obveze s roditelja na baku i djeda može doći jedino sudskim postupkom. Dakle, sud u postupku koji je pokrenut radi izostanka izvršavanja roditeljske dužnosti uzdržavanja maloljetnog djeteta treba utvrditi dužnost bake i djeda na uzdržavanje. Ukoliko sud nađe da je tužbeni zahtjev osnovan, baka i djed po roditelju koji ne uzdržava svoje dijete, solidarno su odgovorni. Sukladno tome, moguće je da oboje budu obuhvaćeni istim tužbenim zahtjevom.⁸¹ Ipak, baka i djed, kao supsidijarni obveznici uzdržavanja maloljetnog djeteta, nisu bez ikakve pravne zaštite u odnosu na svoju obvezu. Naime, baka i djed imaju pravo na tzv. verzijski zahtjev prema osobi koja je obveznik uzdržavanja umjesto kojeg su, podredno, dužni davati uzdržavanje. Ukoliko su oni snosili troškove uzdržavanja, zakonodavac propisuje da su ovlaštteni tražiti naknadu isplaćenog uzdržavanja od osobe koja je prije njih bila dužna davati uzdržavanje. U ovom slučaju, od roditelja djeteta koji svoju zakonsku obvezu nije izvršavao.⁸²

Tijekom samog postupka, sud će paziti na sve relevantne okolnosti poput potreba djeteta i imovinskog stanja bake i djeda kako bi donio što ispravniju odluku o tome tko će od njih biti obveznik uzdržavanja i o kojem će se iznosu raditi.⁸³ Glede određivanja visine iznosa uzdržavanja na koji bi baka i djed mogli biti obvezani, važno je načelo razmjernosti. Prema tom načelu, osobe koje su dužne uzdržavati, s jedne strane uzdržavanju doprinose sukladno svojim materijalnim i drugim mogućnostima dok se s druge strane u obzir moraju uzeti potrebe uzdržavane osobe.⁸⁴ Iz opisane odredbe ObZ-a može se zaključiti kako će se u sudskom postupku koji se odnosi na uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane bake i djeda voditi računa o već gore opisanoj tablici prosječnih djetetovih potreba, ali i ukupnim materijalnim i drugim mogućnostima bake i djeda (visina prihoda, zdravstveno stanje i slično). Na ovim odredbama zasniva se i sudska praksa.

⁸¹ Čl. 423. - čl. 432., ObZ

⁸² Čl. 287. st. 2., ObZ

⁸³ Korać, Graovac, A., *op. cit.*, (bilj. 10), str. 17.

⁸⁴ Čl. 282., ObZ

Presuda pod poslovnim brojem GŽ Ob 1250/17 odnosi se na pravo djeteta na uzdržavanje od bake i djeda. Naime, Županijski sud u Zagrebu potvrdio je odluku prvostupanjskog suda kojom je određeno da su baka i djed obvezni plaćati uzdržavanje svog maloljetnog unuka u iznosu od 100,00 kn mjesečno baka i 300,00 kn mjesečno djed pravilno primijenivši odredbe tada važećeg ObZ-a kojim je u čl. 288. st. 2. određeno da su baka i djed dužni uzdržavati maloljetno dijete ukoliko svoju obvezu uzdržavanja ne izvršava roditelj. Drugostupanjski je sud u svom obrazloženju također naveo da su odlukom prvostupanjskog suda pravilno utvrđene potrebe djeteta sukladno njegovoj dobi te mogućnosti tuženika (bake i djeda) sukladno njihovim primanjima, materijalnom i zdravstvenom stanju te dobi zaključivši da bi odluka o većem novčanom iznosu bila u nesrazmjeru s utvrđenim okolnostima.⁸⁵

Odluka drugostupanjskog dokazuje kako sud dosljedno slijedi zakonske odredbe te što je još važnije, uzima u obzir sve ono što je važno pri utvrđivanju visine iznosa uzdržavanja unuka od strane bake i djeda, vodeći računa o stvarnim potrebama djeteta ne zanemarujući pri tome ni ukupne materijalne mogućnosti bake i djeda, u ovom slučaju obveznika uzdržavanja. Iako se ne radi o iznosu koji bi realno bio dostatan za siguran i miran život djeteta, držim da sud u ovom slučaju, uzevši u obzir cijelu situaciju, nije imao drugog izbora nego dosuditi iznos od ukupno 400,00 kn. Više od same odluke suda zabrinjava nemar i nebriga roditelja koji iz nepoznatih razloga nije brinuo o svom maloljetnom djetetu. Ono na čemu kao društvo sigurno moramo poraditi je svijest o važnosti djeteta te njegovog rasta i razvoja u sigurnim i dostojnim uvjetima.

Iz osobnog iskustva mogu potvrditi kako su svi ovakvi postupci vrlo stresni i teški za maloljetno dijete te je potrebno da sudovi s osobitom pažnjom pristupaju svakom pojedinom slučaju kako bi se djetetu maksimalno pomoglo da sa što manjim posljedicama prođe kroz težak period u kojem se nalazi.

3.4. Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane maćehe ili očuha

Dođe li do toga da maloljetno dijete ne može ostvariti uzdržavanje od drugog roditelja, čak niti po supsidijarnoj odgovornosti od bake ili djeda, prema čl. 288. st. 3. ObZ-a, očuh ili maćeha dužni su uzdržavati maloljetnog pastorka. Također, očuh ili maćeha dužni su tu obvezu

⁸⁵ Rešetar, B., *op. cit.*, (bilj. 79), str. 1009.

ispunjavati i nakon smrti djetetova roditelja, ukoliko su u trenutku smrti roditelja živjeli s pastorkom.⁸⁶

Jedna od ključnih pretpostavki za nastanak obveze uzdržavanja maloljetnog pastorčeta od strane očuha ili maćehe svakako je sklapanje braka s roditeljem djeteta za očuha ili maćehu⁸⁷. Uz spomenutu pretpostavku nemogućnosti ostvarivanja prava djeteta na uzdržavanje od roditelja, obveza očuha, odnosno maćehe, traje dok god je pastorče maloljetno. ObZ ne postavlja uvjet zajedničkog života očuha, odnosno maćehe s pastorčetom da bi se odredila obveza uzdržavanja, samo tazbinsko srodstvo dovoljno je za određivanje obveze.

Ukoliko dođe do prestanka braka, činjenica prestanka ne utječe na tazbinsko srodstvo, no može utjecati na daljnju obvezu uzdržavanja pastorčeta. Prestane li brak poništajem ili razvodom, očuh, odnosno maćeha, oslobađaju se od obveze uzdržavanja u odnosu na pastorče. Međutim, prestane li brak smrću nekoga od njih, važno je, za nastavak obveze uzdržavanja, jesu li u trenutku smrti očuh, odnosno maćeha, živjeli s pastorčetom.⁸⁸ Ako nisu, obveza uzdržavanja prestaje, ako jesu, očuh, odnosno maćeha, nastavljaju biti obveznici uzdržavanja pastorčeta i nakon smrti roditelja neovisno o tome hoće li nakon smrti roditelja nastaviti živjeti zajedno.⁸⁹

4. Privremeno uzdržavanje djece

4.1. Pravni aspekt privremenog uzdržavanja

Kao jedan od instituta obiteljskopravne zaštite djece, institut privremenog uzdržavanja u pravni poredak Republike Hrvatske uveden je 2007. godine, novelom ObZ-a iz 2003. Problemi glede ovog instituta mogli su se uočiti odmah budući da je tadašnjim ObZ-om privremeno uzdržavanje bilo propisano samo člancima 244. i 352. Naime, čl. 352. noveliranog ObZ-a 2007. godine propisuje da u slučaju u kojem roditelj, koji je pravomoćnom sudskom presudom, sudskom nagodbom, nagodbom sklopljenom pred CZSS, ili na temelju privremene mjere radi uzdržavanja, dužan pridonositi za uzdržavanje, svoju obvezu ne izvršava dulje od šest mjeseci neprekidno ili ako nije platio za šest s mjeseci s prekidima u razdoblju od sedam mjeseci, CZSS dužan je ili po službenoj dužnosti ili na prijedlog drugog roditelja donijeti

⁸⁶ Čl. 288. st.3., ObZ

⁸⁷ Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.* (bilj. 51), str. 457.

⁸⁸ *Ibid*

⁸⁹ Korać, Graovac, A., *loc. cit.*, (bilj. 83)

odluku o privremenom uzdržavanju djeteta i u skladu s njom isplaćivati uzdržavanje sve dok roditelj koji je obveznik uzdržavanja ne počne ponovno izvršavati svoju obvezu, a najdulje tri godine.⁹⁰ Također, istim člankom bilo je propisano otkad se priznaje pravo na privremeno uzdržavanje djeteta. Ono se priznaje od dana podnošenja zahtjeva, ako zahtjev podnosi drugi roditelj, ili od dana pokretanja postupka po službenoj dužnosti ukoliko postupak pokreće CZSS.⁹¹ Osim toga, tadašnji ObZ propisivao je iznos koji je po odluci dužan isplaćivati CZSS. Prema tadašnjoj odredbi, privremeno uzdržavanje bilo je određeno u iznosu od 50% od iznosa za uzdržavanje utvrđenog sukladno tablicama o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta.⁹² Takvo uređenje instituta privremenog uzdržavanja bilo je vrlo skromno i šturo što je ukazivalo na potrebu donošenja boljeg i cjelovitijeg rješenja u obliku novog propisa. Problemi koji su se pojavljivali ticali su se nedovoljno jasno određenih pretpostavki za priznavanje samog prava, visine iznosa, trajanja, itd. Kako ObZ iz 2003. godine nije izriječno propisao tko su ovlaštenici na pokretanje postupka glede ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje, ostalo je nejasno tko su stranke postupka koji je po službenoj dužnosti pokretao tadašnji CZSS.⁹³ Osim toga, nejasna je bila i situacija oko zastupanja djeteta kao stranke u postupku privremenog uzdržavanja jer je tadašnji ObZ propisivao da roditelji roditeljsku skrb bez obzira žive li zajedno ili ne, ostvaruju sporazumno, ravnopravno i zajednički, a nije predvidio moguću situaciju zastupanja djeteta od strane samo jednog roditelja s kojim dijete živi.⁹⁴ Isto tako, problematična i nejasna situacija bila je i glede ovlaštenika koji su imali pravo podnijeti zahtjev za povrat isplaćenih troškova uzdržavanja kao i način ostvarivanja samog povrata. To je sve, dakako, utjecalo na niske prihode državnog proračuna povodom toga.⁹⁵ ObZ iz 2014. godine u svojim odredbama izostavio je uređenje instituta privremenog uzdržavanja budući da je ono konačno i cjelovito bilo uređeno donošenjem Zakona o privremenom uzdržavanju⁹⁶(u daljnjem tekstu: ZPU) iste godine, a čiji će najvažniji dijelovi biti prikazani u nastavku.

⁹⁰ Čl. 352. st. 1., ObZ 03

⁹¹ Čl. 352. st. 2., ObZ 03

⁹² Čl. 352. st. 3., ObZ 03

⁹³ Župan, I., Privremeno uzdržavanje djece, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, 21, 2014., str. 673.

⁹⁴ Čl. 99. st. 1., Obz 03

⁹⁵ Župan, I., *op. cit.*, (bilj. 93), str. 674.

⁹⁶ ZPU

4.2. Zakon o privremenom uzdržavanju

ZPU u svojim općim odredbama koje se nalaze u člancima od 1. do 6. određuje značenje pojedinih pojmova, tko su korisnici prava na privremeno uzdržavanje, stjecanje prava, nadležnost, sami postupak ostvarivanja prava, isplatu i vraćanje iznosa privremenog uzdržavanja, financiranje i nadzor te ostala važna pitanja vezana uz institut privremenog uzdržavanja.⁹⁷ Prema ZPU, ovlaštenik prava na privremeno uzdržavanje pod pretpostavkama određenim zakonom jest dijete koje je hrvatski državljanin i ima prebivalište na području Republike Hrvatske.⁹⁸ Nadležnost rješavanja postupaka ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje u prvom stupnju i postupaka vezanih uz vraćanje isplaćenih iznosa povjerena je HZSR-u.⁹⁹ Pravo na privremeno uzdržavanje osobno je pravo djeteta te nije moguće prenijeti ga na drugu osobu,¹⁰⁰ izuzeto je od ovrhe i osiguranja¹⁰¹ i svi postupci glede ostvarivanja prava i utvrđivanja obveze vraćanja iznosa definirani su kao upravni postupci.¹⁰²

Pretpostavke za stjecanje prava na privremeno uzdržavanje propisane su čl. 7. ZPU-a. Tako je ovlaštenik prava na privremeno uzdržavanje dijete u slučaju u kojem roditelj koji ne stanuje s djetetom ne izvršava svoju obvezu uzdržavanja temeljenu na ovršnoj ispravi, u cijelosti ili djelomično i pod pretpostavkom da se učini vjerojatnim da baka i djed po tom roditelju ne pridonose uzdržavanju djeteta najmanje u visini iznosa određenog ZPU-om kao iznos privremenog uzdržavanja.¹⁰³ Iz ovako postavljene odredbe može se zaključiti da pretpostavke moraju biti ispunjene kumulativno. Također, pohvalno je što je zakonodavac omogućio ostvarivanje prava na privremeno uzdržavanje djetetu i u situaciji u kojoj baka i djed, kao obveznici uzdržavanja svoju obvezu po ovršnoj ispravi ne ispunjavaju u cijelosti ili djelomično.¹⁰⁴ Valja razjasniti i pojam djelomičnog neispunjavanja obveze. U ovom kontekstu, djelomično znači da obveznik uzdržavanja ispunjava svoju obvezu u iznosu manjem od onoga koji je ZPU-om određen kao iznos privremenog uzdržavanja.¹⁰⁵ Da bi dijete steklo pravo na privremeno uzdržavanje, mora biti ispunjena pretpostavka prema kojoj obveznik uzdržavanja svoju obvezu ne ispunjava u cijelosti ili djelomično dulje od tri mjeseca neprekidno, osim kada

⁹⁷ Čl. 1., ZPU

⁹⁸ Čl. 3., ZPU

⁹⁹ Čl. 2. st. 1. toč. 1., ZPU

¹⁰⁰ Čl. 4., ZPU

¹⁰¹ Čl. 5., ZPU

¹⁰² Čl. 6., ZPU

¹⁰³ Čl. 7. st. 1., ZPU

¹⁰⁴ Čl. 7. st. 2., ZPU

¹⁰⁵ Čl. 7. st. 3., ZPU

dode do ponovnog određivanja privremenog uzdržavanja.¹⁰⁶ Smatram da je zakonodavac dobro postupio propisavši uvjet od tri mjeseca budući da bi dulje vrijeme za ostvarivanje istog dovelo u opasnost djetetovu egzistenciju. Tako je ostvaren napredak u odnosu na razdoblje prije donošenja ZPU-a kada je taj period bio dulji za tri mjeseca. Međutim, moguće su i dvije situacije u kojima dijete neće ostvariti pravo na privremeno uzdržavanje unatoč ispunjenim pretpostavkama. Naime, radi se o slučajevima u kojima je dijete temeljem mjere obiteljsko-pravne ili socijalne zaštite smješteno u udomiteljsku obitelj, dom ili neku drugu ustanovu socijalne skrbi ili je došlo do situacije u kojoj tražbina uzdržavanja na kojoj se temelji ovršna isprava više ne postoji.¹⁰⁷ Ovakvo normiranje također ima smisla budući da je djetetu koje je smješteno u neku od ustanova socijalne skrbi ili u udomiteljsku obitelj ipak koliko toliko osigurana materijalna sigurnost i egzistencija.

Dalje ZPU propisuje trajanje prava na privremeno uzdržavanje. Polazna točka priznavanja prava jest dan podnošenja zahtjeva, odnosno pokretanja istog po službenoj dužnosti.¹⁰⁸ Trajanje prava ograničeno je do trenutka u kojem obveznik uzdržavanja ponovno počne ispunjavati svoju obvezu, a dijete ima pravo na privremeno uzdržavanje ukupno tri godine.¹⁰⁹ Uvijek je moguće postaviti pitanje je li ukupno trajanje prava od tri godine previše ili premalo, no treba imati na umu da država koja državnim proračunom osigurava sredstva za financiranje privremenog uzdržavanja,¹¹⁰ ipak nema neograničene mogućnosti uz sve druge izdatke koji terete proračun. Naravno da fokus treba biti na zaštiti interesa i dobrobiti djeteta, no potrebno je pronaći nekakav balans u svemu tome što nije uvijek lako pa zakonodavcu ne treba zamjeriti ovakvo uređenje trajanja prava. Kada je riječ o visini privremenog uzdržavanja, njega ZPU propisuje u čl. 9. određujući ga u iznosu od 50% zakonskog minimuma uzdržavanja propisanog ObZ-om, opisanog u prethodnom poglavlju. Pri tome, valja naglasiti da iznos ne može biti veći od onog koji je utvrđen ovršnom ispravom, a utvrdi li Zavod tijekom postupka ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje da zakonski obveznik uzdržavanja plaća uzdržavanje u iznosu manjem od propisanog za privremeno uzdržavanje, iznos privremenog uzdržavanja odredit će se u razlici do tog iznosa.¹¹¹

Radi sveobuhvatnog razumijevanja ovog instituta, potrebno je izdvojiti i najvažnije odredbe o postupku kojim se pravo na privremeno uzdržavanje ostvaruje. Tako se postupak,

¹⁰⁶ Čl. 7. st. 4., ZPU

¹⁰⁷ Čl. 7. st. 5., ZPU

¹⁰⁸ Čl. 8. st. 1., ZPU

¹⁰⁹ Čl. 8. st. 2. i st. 3., ZPU

¹¹⁰ Čl. 31., ZPU

¹¹¹ Čl. 9., ZPU

sukladno ZPU, pokreće na zahtjev stranke ili po službenoj dužnosti. Zavod je dužan pokrenuti postupak u situaciji u kojoj roditelj koji stanuje s djetetom odbije pokrenuti isti ili u situaciji u kojoj dijete zastupa neka druga osoba sukladno odredbama ObZ-a.¹¹² Iznimno je važno, radi zaštite dobrobiti djeteta, da postupak ne traje dugo. Zakonodavac je propisujući odredbe o postupku prepoznao tu važnost tako što je odredio da je isti žuran i u skladu s načelom žurnosti propisao kako je Zavod dužan donijeti rješenje o privremenom uzdržavanju u roku od 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva, odnosno, pokretanja postupka po službenoj dužnosti.¹¹³ ZPU popravio je nedostatke glede opisanih nejasnoća vezanih uz određivanje stranaka u postupku i zastupanja djeteta. Tako su stranke u postupku radi ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje djeteta i obveznik uzdržavanja.¹¹⁴ Glede zastupanja djeteta tijekom postupka, zakonodavac je propisao da dijete zastupa roditelj koji stanuje s djetetom ili druga osoba koja skrbi o djetetu, a kada postupak pokreće Zavod po službenoj dužnosti, ukoliko je to potrebno radi zaštite dobrobiti djeteta, moguće je da se djetetu odredi poseban skrbnik koji će tijekom postupka štiti djetetova prava i interese.¹¹⁵ Kada nadležni Zavod donese rješenje o ostvarivanju prava na privremeno uzdržavanje, zakonodavac propisuje mogućnost podnošenja žalbe. Tako stranke mogu podnijeti žalbu kao redovan pravni lijek protiv rješenja, a o njoj u drugom stupnju odlučuje ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi. Važno je istaknuti da se žalbom ne mogu pobijati osnova i visina iznosa zakonskog uzdržavanja djeteta koje je utvrđeno ovršnom ispravom. Isto tako, žalba kao takva, ne odgađa izvršenje rješenja o pravu na privremeno uzdržavanje, a protiv iste je moguće pokrenuti upravni spor.¹¹⁶

Kada je riječ o isplati privremenog uzdržavanja, zakonodavac jasno propisuje tko, na koji način i kome isplaćuje iznos određen rješenjem. Prema važećim odredbama ZPU-a, privremeno uzdržavanje u obvezi je isplaćivati Zavod u mjesečnim iznosima za svaki prethodni mjesec putem banke na račun djeteta, roditelja s kojim dijete stanuje ili na račun druge osobe koja skrbi o djetetu.¹¹⁷ Pri određivanju isplaćivanja, ZPU predviđa i situaciju u kojoj može doći do usklađivanja iznosa privremenog uzdržavanja. Sukladno tome, propisuje da ukoliko dođe do promjene iznosa zakonskog minimuma uzdržavanja prilikom ostvarivanja prava iz ovog instituta, nadležni Zavod po službenoj dužnosti dužan je uskladiti iznos privremenog

¹¹² Čl. 10. st. 1 i st. 2., ZPU

¹¹³ Čl. 11., ZPU

¹¹⁴ Čl. 12., ZPU

¹¹⁵ Čl. 13. st. 1. i st. 2., ZPU

¹¹⁶ Čl. 20., ZPU

¹¹⁷ Čl. 21., ZPU

uzdržavanja.¹¹⁸ Analizirajući ZPU, primijetio sam i primjenu klauzule *rebus sic stantibus* vezane uz promijenjene okolnosti. Naime, dođe li do bilo kakve promjene koja utječe na ostvarivanje prava privremenog uzdržavanja, roditelj s kojim dijete stanuje, odnosno druga osoba koja skrbi o djetetu s jedne strane i obveznik uzdržavanja s druge, dužni su odmah, a najkasnije u roku od osam dana od nastanka promjene istu javiti Zavodu.¹¹⁹ Protekom vremena tijekom kojeg je Zavod bio u obvezi isplaćivati privremeno uzdržavanje djeteta, zakonski obveznik uzdržavanja ne oslobađa se svoje obveze uz primjenu pravnog mehanizma subrogacije. Tako zakonodavac propisuje da po završetku isplate iznosa privremenog uzdržavanja Republika Hrvatska stupa u pravni položaj djeteta te na nju prelaze sve tražbine sa svim sporednim pravima glede uzdržavanja, u visini isplaćenog iznosa privremenog uzdržavanja.¹²⁰ Na taj način država koja je na sebe preuzela dio tereta uzdržavanja djeteta jasno daje do znanja da vrijeme tijekom kojeg je pomoću ovog instituta pomagala djetetu ne znači da je obveznik koji svoju obvezu nije izvršavao time prestao biti odgovoran za uzdržavanje i otvara mogućnost naplate svega onoga što je isplaćeno temeljem prava na privremeno uzdržavanje.

Pravnim shvaćanjem Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 02. listopada 2023. godine, zauzet je stav da u slučaju u kojem je Republika Hrvatska temeljem subrogacije vjerovnik obveze na ime naknade za isplaćeno privremeno uzdržavanje, takva tražbina je i nadalje tražbina uzdržavanja maloljetnog djeteta na koju se ne primjenjuje odredba čl. 12. st. 1. Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima.¹²¹ Naime, prethodno spomenutom zakonskom odredbom propisano je da ako se tražbina iz osnove za plaćanje ne naplati od ovršenika fizičke osobe u cijelosti u roku od tri godine od primitka u Agenciju (Financijska agencija), nakon što po toj osnovi za plaćanje nije bilo nikakvih naplata posljednjih šest mjeseci uzastopno s računom tog ovršenika, Agencija prestaje s izvršavanjem osnova za plaćanje.¹²²

Dakle, ukoliko se radi o tražbini na ime naknade za isplaćeno uzdržavanje maloljetnog djeteta, a vjerovnik je Republika Hrvatska na koju je na temelju subrogacije prešla navedena tražbina, takva tražbina ostaje u Očevidniku redosljeda osnova za plaćanje, neovisno o ispunjenju prethodno navedenih uvjeta propisanih zakonom koji se odnose na druge tražbine.

¹¹⁸ Čl. 22., ZPU

¹¹⁹ Čl. 23., ZPU

¹²⁰ Čl. 25., ZPU

¹²¹ Pravno shvaćanje Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 02. listopada 2023. godine, poslovni broj, Su-IV-101-2023-8

¹²² Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Narodne Novine, br. 68/18, 02/20, 46/20, 47/20, čl. 12. st. 1.

Intencija navedenog zaštita je države kao vjerovnika koja je u prethodnoj situaciji vjerovnik tražbine na ime prava na privremeno uzdržavanje.

5. Sudska praksa

5.1. O važnosti sudske prakse

Posljednje, ali ne manje važno poglavlje ovog rada bavi se sudskom praksom vezanom uz institut uzdržavanja, s naglaskom na uzdržavanje maloljetnog djeteta. Sudska praksa ima jednu od ključnih uloga u pravnom sustavu pružajući konkretan uvid u tumačenje, razjašnjavanje i primjenu propisa vezanih uz različite grane prava. Na taj način ista nastoji kroz donošenje odluka osigurati dosljednost i pravnu sigurnost. Sudska praksa kao takva omogućuje kako prilagodbu, tako i razvoj zakonskih okvira u skladu s promjenama u društvu te tako cijeli pravni sustav obogaćuje čineći ga kvalitetnijim i dinamičnijim. Stoga ću u nastavku izdvojiti još nekoliko sudskih odluka koje se odnose na uzdržavanje maloljetnog djeteta kako bi se stekao što bolji uvid u primjenu i tumačenje materijalnih normi s obzirom na temu koju obrađujem u ovom radu.

5.2. Prikaz odabranih sudskih odluka

Presudom označenom poslovnim brojem Gž Ob 713/2016-2, koja se odnosi na uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja, Županijski sud u Zagrebu odbio je žalbu tužitelja kao neosnovanu u odnosu na prvostupanjsku presudu kojom je odlučeno da se tužitelju smanjuje obveza uzdržavanja s iznosa od 1.500,00 kn mjesečno na iznos od 1.200,00 kn mjesečno. U tužbenom zahtjevu pred prvostupanjskim sudom, otac maloljetnog djeteta (tužitelj) tražio je smanjenje zakonske obveze uzdržavanja s 1.500,00 kn mjesečno na 750,00 kn mjesečno. Tužitelj je na odluku prvostupanjskog suda izjavio žalbu u kojoj je naveo da sud nije pravilno utvrdio činjenično stanje, da je došlo do apsolutnih povreda odredaba parničnog postupka i da sud nije pravilno primijenio mjerodavno materijalno pravo te zahtijevao da se presuda ukine i vrati sudu prvog stupnja na ponovno odlučivanje. Prvostupanjski sud povodom tužbenog zahtjeva tužitelja utvrdio je da je došlo do promjene okolnosti, kako na strani djeteta (tuženika), tako i na strani oca (tužitelja). Također, prvostupanjski je sud utvrdio da se materijalno stanje tužitelja pogoršalo budući da je otišao u mirovinu te su mu se primanja prepolovila. S druge strane, utvrđeno je i da su se potrebe njegovog maloljetnog djeteta za koje

je u obvezi plaćati uzdržavanje, povećale. S obzirom na navedeno, prvostupanjski sud uzeo je u obzir promijenjene okolnosti kod obiju stranaka postupka te presudio na gore naveden način. Županijski sud u Zagrebu kao drugostupanjski sud utvrdio je da žalbeni razlozi tužitelja nisu osnovani, da nije bilo povreda odredaba parničnog postupka te da je prvostupanjski sud pravilno utvrdio činjenično stanje i primijenio materijalno pravo.¹²³

Ovom presudom potvrđeno je da sud dosljedno primjenjuje klauzulu *rebus sic stantibus* vezanu uz promijenjene okolnosti. Naime, ObZ određuje da osoba koja daje uzdržavanje i osoba koja prima uzdržavanje ima pravo od suda tražiti da povisi ili snizi iznos uzdržavanja ako su se promijenile okolnosti.¹²⁴ Također, važno je primijetiti da sud u ovom predmetu uzimajući u obzir promijenjene okolnosti na obje strane, ne umanjujući važnost osiguranja i zaštite prava djeteta, pravedno nastupa i prema obvezniku uzdržavanja tako što svojom odlukom o visini iznosa kojeg je kao obveznik uzdržavanja dužan plaćati ne dovodi u opasnost ni njegovu materijalno egzistenciju.

Presudom označenom poslovnim brojem Gž Ob 1462/2016-2 Županijski sud u Zagrebu ukinuo je presudu Općinskog suda u Zadru te vratio predmet na ponovno odlučivanje. Naime, prvostupanjski je sud kao supsidijarnim obveznicima uzdržavanja maloljetnog djeteta, djedu i baki, svojom presudom odredio da su dužni solidarno doprinostiti za uzdržavanje svojih maloljetnih unuka u iznosu od 600,00kn mjesečno za jednog i 700,00kn mjesečno za drugog unuka, budući da roditelj koji je prvi zakonski obveznik uzdržavanja svoju obvezu nije ispunjavao, a razlog zbog kojega nije izvršavao obvezu nije relevantan. Tuženici su se na odluku prvostupanjskog suda žalili navodeći da prvostupanjski sud nije pravilno utvrdio činjenično stanje, poglavito glede imovinskog stanja i materijalnih mogućnosti tuženika. Drugostupanjski je sud usvojio žalbu tuženika ukinuvši presudu i vrativši je na ponovno odlučivanje prvostupanjskom sudu. U obrazloženju svoje odluke, drugostupanjski sud rekao je da je nesporno da su djed i baka, kao supsidijarni obveznici uzdržavanja, dužni plaćati uzdržavanje za svojih dvoje unuka, međutim, pri odlučivanju o visini iznosa uzdržavanja, moraju se procijeniti njihove mogućnosti te se na temelju istih treba donijeti odluka. Prvostupanjski sud to nije ispravno učinio i zbog toga je presuda ukinuta i vraćena na ponovno odlučivanje.¹²⁵

Ova presuda pokazuje da drugostupanjski sud kao korektiv prvostupanjskog u povodu žalbe ispravno utvrđuje pogrešku pri odlučivanju u prvom stupnju. Naime, prvostupanjski sud

¹²³ Presuda Županijskog suda u Zagrebu, poslovni broj Gž Ob 713/2016-2

¹²⁴ Čl. 285., ObZ

¹²⁵ Presuda Županijskog suda u Zagrebu, poslovni broj Gž Ob 1462/2016-2

bio je dužan, odlučujući u ovom predmetu, primijeniti načelo razmjernosti koje propisuje ObZ. Načelo razmjernosti ObZ propisuje određujući da međusobnom uzdržavanju osobe koje imaju pravo i dužnost na uzdržavanje sukladno svojim mogućnostima i potrebama uzdržavane osobe.¹²⁶ Stoga, ne bi bilo pravedno dosuditi bilo kakav iznos uzdržavanja djedu i baki bez prethodne procjene njihovog zdravstvenog, imovinskog i materijalnog stanja.

Presuda pod poslovnim brojem GŽ 3335/11-2 iz 2011. godine odnosi se na privremeno uzdržavanje, točnije na ostvarivanje prava na povrat isplaćenog iznosa privremenog uzdržavanja. Županijski sud u Varaždinu kao drugostupanjski sud usvojio je žalbu Općinskog državnog odvjetništva u Varaždinu, kao tužitelja u ovom predmetu, tako što je preinačio presudu prvostupanjskog suda i odredio tuženiku isplatu daljnjeg iznosa od 2.798,25 kn. Naime, prvostupanjski je sud utvrdio obvezu tuženika na isplatu novčanog iznosa radi privremenog uzdržavanja njegovog djeteta, a koje je u određenom razdoblju plaćao tadašnji CZSS. Presudom prvostupanjskog suda radilo se o iznosu od 2.500,00 kn. Taj dio bio ne nesporan i za tužitelja. Međutim, tužitelj je izjavio žalbu radi daljnjeg iznosa navodeći kako je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo tražeći od Županijskog suda da prvostupanjsku odluku preinači na način da se i u tom dijelu tužbenog zahtjeva udovolji tužitelju. Drugostupanjski sud utvrdio je da je došlo do pogrešne primjene materijalnog prava budući da su se iznosi tijekom razdoblja u kojem je CZSS snosio troškove privremenog uzdržavanja promijenili, sukladno promjenama minimalnih novčanih iznosa potrebnih za mjesečno uzdržavanje djeteta koje je dužan platiti roditelj s kojim dijete ne živi i to na način da je CZSS jedan mjesec plaćao iznos od 238,65 kn, tri mjeseca iznos od 291,00kn te šest mjeseci iznos od 281,10 kn.¹²⁷ Prvostupanjski sud nije uzeo u obzir navedene promjene te je na taj način pogrešno primijenio odredbe materijalnog prava.

Iz ove presude može se zaključiti da je drugostupanjski sud svojom presudom korigirao presudu prvostupanjskog suda temeljem pravilne primjene odredaba materijalnog prava, uzimajući u obzir promjene iznosa uzdržavanja koje su se dogodile u razdoblju dok je CZSS plaćao iznos privremenog uzdržavanja. Time je utvrđena obveza tuženika na isplatu daljnjeg iznosa kako bi se pokrili stvarni troškovi koje je CZSS imao za vrijeme trajanja privremenog uzdržavanja, a koji terete tuženika.

¹²⁶ Čl. 282., ObZ

¹²⁷ Presuda Županijskog suda u Varaždinu, poslovni broj GŽ 3335/11-2

Sudska praksa obrađena kroz odluke sudova koje su iznesene u ovom radu pokazuje da sudovi pretežno slijede odredbe materijalnog prava propisane od zakonodavca. Ako se i dogodi da prvostupanjski sudovi pogriješe u primjeni prava, pogrešno utvrde činjenično stanje ili dođe do povreda odredaba parničnog postupka, drugostupanjski sudovi svojim odlukama korigiraju ih pazeći na prava i dužnosti stranaka u postupku. Kada je riječ o uzdržavanju maloljetnog djeteta, može se primijetiti da sudovi posebnu pažnju pridaju zaštiti prava, interesa i dobrobiti djeteta. Djeca su najranjivija skupina našeg društva o kojoj moramo voditi brigu i svaki drugačiji pristup bio bi pogrešan. Pri tome valja naglasiti da sudovi u svojim odlukama misle i na druge sudionike, kako na roditelje, tako i na ostale obveznike uzdržavanja vodeći računa o njihovim stvarnim materijalnim mogućnostima glede uzdržavanja jer jedino uz takav balans moguće je osigurati dostojan i siguran život djeteta.

6. Zaključak

Uzdržavanje je definitivno jedan od najvažnijih instituta obiteljskog prava, a u dijelu u kojem se odnosi na maloljetno dijete ističe primarnu obvezu roditelja da svojem djetetu osiguraju uvjete u kojima će biti sigurno i sretno. Osim roditelja, tu su i ostali obveznici uzdržavanja poput bake i djeda, maćeha i očuha, ali i države koja u gore opisanim slučajevima, ponajviše zbog neodgovornosti roditelja kao obveznika uzdržavanja, uskače i pomaže da maloljetno dijete ne ostane bez osnovnih životnih potreba.

Domaći i međunarodni pravni propisi u velikoj mjeri svojim odredbama daju do znanja da je dijete u centru obiteljsko-pravnih odnosa te da je interes i dobrobit djeteta najvažnija nit vodilja kojom su se vodili donoseći ih. Međutim, uvijek ima prostora za napredak. Analizirajući odredbe Ustava zaključujem da bi bilo dobro prava iz obiteljskih odnosa iz Glave III premjestiti među temeljna ljudska prava jer živimo u zajednici u kojoj je obitelj stup društva, a prava iz obiteljskih odnosa smatram neodvojivim od temeljnih ljudskih prava. Kada je riječ o Ustavu, iz analize ustavnosudske prakse temeljene na izdvojenim sudskim odlukama, primjećujem da je najveći broj slučajeva koji su završili pred Ustavnim sudom obuhvaćen problematikom povreda procesnih pravila, pogrešnog ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja te pogrešne primjene materijalnih propisa što ukazuje da još uvijek ima puno prostora za napredak u donošenju presuda koje se tiču uzdržavanja maloljetnog djeteta. Kada bi pogrešaka bilo manje, postupci bi trajali kraće, dijete bi manje patilo prolazeći kroz mukotrpne procese i cijeli sustav

bio bi efikasniji što je važno za interes i dobrobit djeteta. ObZ kao najvažniji propis koji uređuje obiteljsko-pravne odnose, kroz godine je sukladno promjeni društvenih, ekonomskih i političkih odnosa te razvoju pravnih standarda vezanih uz zaštitu prava djeteta doživio brojne promjene nastojeći razvijati se u skladu s navedenim. Većim dijelom valja pohvaliti zakonodavni dio vlasti koji je prateći razvoj društva i promjene koje su se događale uspješno radio na prilagođavanju odredbi vezanih uz osiguranje i zaštitu djetetovih prava. Međutim, postoje neke nelogičnosti koje su se s godinama događale pa ih treba izdvojiti. Tako je nejasno iz kojeg razloga je institut privremenog uzdržavanja koji je u hrvatsko zakonodavstvo uveden 2007. godine punih sedam godina do donošenja ZPU-a u pravnom poretku egzistirao sa samo dva članka u tadašnjem ObZ-u. Takve praznine stvarale su velike probleme sudovima koji prilikom odlučivanja o ostvarivanju prava djeteta na privremeno uzdržavanje nisu imali jasnu zakonsku podlogu za donošenje potpuno ispravnih i kvalitetnih odluka, kako po pitanju zaštite djeteta, tako i po pitanju zaštite države glede naplate isplaćenih iznosa od obveznika uzdržavanja koji svoju obvezu nisu izvršavali. Također, nejasno je zašto je ObZ iz 2015. godine ispustio institut uzdržavanja iz sadržaja roditeljske skrbi. Smatram da bi idućim izmjenama i dopunama ili donošenjem novog propisa uzdržavanje trebalo biti vraćeno tamo gdje i pripada.

Uzdržavanje maloljetnog djeteta od strane roditelja zakonodavac je kvalitetno uredio. Veseli činjenica da i zakonodavac i sudovi u praksi slijede zahtjeve KPD-a koji se odnose na to da su roditelji prvi pozvani uzdržavati svoje dijete i da se te obveze ne mogu osloboditi osim ako su radno nesposobni. Također, treba pohvaliti i što je zakonodavac uzeo u obzir mogućnost da roditelj lišen roditeljske skrbi ostvaruje prihode te ga u toj situaciji nije amnestirao obveze uzdržavanja. Supsidijarna obveza uzdržavanja djeteta od strane bake i djeda pokazala je intenciju zakonodavca da dijete unatoč neispunjavanju roditeljske obveze uzdržavanja ne smije biti zakinuto za mirno i sigurno odrastanje. Izdvojene sudske odluke koje se odnose na obvezu uzdržavanja od strane bake i djeda pokazuju da sudovi dosljedno primjenjuju načelo razmjernosti pazeći na utvrđivanje visine iznosa uzdržavanja sukladno imovinskom i zdravstvenom stanju te ukupnim materijalnim mogućnostima bake i djeda. Osim toga, primjećuje se i određeni broj slučajeva vezanih uz promijenjene okolnosti kako na strani djeteta, tako i na strani obveznika uzdržavanja u kojima sudovi moraju odvagati okolnosti na obje strane i donijeti odluku koja nije štetna ni za dijete ni za obveznika uzdržavanja. Sudska praksa prikazana u izdvojenim odlukama, kao neizostavni izvor prava koji pokazuje kako sudovi tumače i primjenjuju pravo te donose odluke, pokazala se dosljednom. Međutim, to ne znači da

ju i dalje ne treba razvijati i rješavati eventualne nedoumice koje će se protekom vremena sigurno pojavljivati.

Važnost djece u društvu nemoguće je dovoljno naglasiti. Djeca su naša budućnost, temelj na kojem se treba graditi cijelo društvo. Njihovo sigurno odrastanje, odgoj i obrazovanje ključni su za održavanje i napredak zajednice. Osiguranje i zaštita prava i dobrobiti djece preduvjet je za stabilno i prosperitetno društvo u kojem će djeca imati mogućnost izrasti u zdrave, odgovorne i sretno odrasle ljude. Stoga smatram da pravni sustav, institucije i cjelokupno društvo, svakodnevno zajedničkim snagama moraju raditi na unaprjeđenju i zaštiti prava djece kako bi svako dijete imalo šansu ostvariti svoj puni potencijal i doprinostiti društvu na najbolji mogući način.

Literatura

1. Hrabar D., O potrebi izmjene obiteljskopравnih odredaba u Ustavu Republike Hrvatske, Informator, 56, 2008., 5648, str. 1.-3.
2. Hrabar, D., Hlača, N., Jankovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., Obiteljsko pravo, Narodne novine, 2021.
3. Korać, Graovac, A., Pravo djeteta na uzdržavanje, Pravo i porezi 9, 2000., 6, str. 16.-19.
4. Majstorović, I., O promjenama obiteljskog zakona, Revija za socijalnu politiku, Vol. 10, No. 3, 2003., str. 393.-396.
5. Marković, S., Uzdržavanje djeteta – ustavnopravni aspekt, Hrvatska pravna revija 8, 2008., 11, str. 1.-7.
6. Rešetar, B., Komentar Obiteljskog zakona: Knjiga I., Zagreb, 2022.
7. Župan, I., Privremeno uzdržavanje djece, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, 21, 2014., str. 673.-680.

Pravni izvori:

1. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24
2. Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, br. 15/1990, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97
3. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 162/98
4. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 116/2003
5. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23
6. Odluka o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta, Narodne novine, br. 49/2024
7. Ovršni zakon, Narodne novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24
8. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

9. Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998
10. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23
11. Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine, br. 47/09, 110/21
12. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 177/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23
13. Zakon o privremenom uzdržavanju, Narodne novine, br. 92/14
14. Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Narodne Novine, br. 68/18, 02/20, 46/20, 47/20

Sudska praksa:

1. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj U-III-267/2022, 2007.
2. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj, U-III-1019/2006
3. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj, U-III-1425/2004
4. Pravno shvaćanje Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 02. listopada 2023. godine, poslovni broj, Su-IV-101-2023-8
5. Presuda Županijskog suda u Zagrebu iz 2021., poslovni broj, Gž Ob – 397/2021-2
6. Presuda Županijskog suda u Zagrebu, poslovni broj Gž Ob 1462/2016-2
7. Presuda Županijskog suda u Varaždinu, poslovni broj Gž 3335/11-2

Elektronički izvori:

1. <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>, pristupljeno 14. lipnja 2024. godine

2. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, pristupljeno 14. lipnja 2024. godine